

ОСОБИСТІТЬ ПСИХОЛОГА: ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВИ

УДК 159.923 (092) (072.2)

ШЕВЧУК Вікторія Валентинівна

*кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри психології
Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка*

НАУКОВА ШКОЛА БАГАТОВИМІРНОЇ ТЕОРІЇ ОСОБИСТОСТІ: до 70-літнього ювілею професора Володимира Моргуна



Редакція часопису «Психологія і особистість» приєднується до привітань на адресу ювіляра, який належить до засновників журналу, і замість традиційного для цієї рубрики вітання пропонує нарис історика психології В.В. Шевчук, що присвячений В.Ф. Моргуну.

У статті розкрито життєвий та творчий шлях Володимира Федоровича – кандидата психологічних наук, професора, заслуженого працівника освіти України. Вчений відомий своїми численними працями у сфері психології особистості, вікової та педагогічної психології. Досить вагомим є також його внесок у вивчення психолого-педагогічної спадщини А.С. Макаренка (біля 100 публікацій).

Ключові слова: багатовимірна психологія особистості, науковий доробок В.Ф. Моргуна, історія української психології та педагогіки.

Постановка проблеми. Українська психологічна наука на сучасному етапі характеризується активними дослідженнями, які репрезентують закономірності та особливості її становлення. Вивчення історії поступу вітчизняної психологічної науки неможливе без дослідження внеску окремих персоналій в розвиток теоретичних та прикладних основ науки. Визначні постаті в науці, які є фундаторами наукових напрямків чи наукових шкіл формують навколо себе творчі колективи однодумців та послідовників. Лідером однієї з сучасних полтавських психологічних шкіл є В.Ф. Моргун, відомий своїми фундаментальними працями в галузі психології особистості, психодіагностики, вікової і педагогічної психології.

Моністична теорія багатовимірною розвитку особистості розробляється ним спочатку на факультеті психології МДУ імені М.В. Ломоносова (1976-1980 рр.), потім – на кафедрі психології Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (з 1984 р. і дотепер). Вперше вона була опублікована в тезах Ленінградсько-Московської збірки конференції молодих вчених «Психологічні проблеми індивідуальності» (за ред. Б.Ф. Ломова) у 1984 [5], у 2014 році досягла свого 30-річчя. За цей час теорія отримала широку географію публікацій та індекс цитування в працях українських учених – академіків, членів-кореспондентів НАПН України, докторів та кандидатів наук: філософів – І. Зязюна (Київ), С. Клепка (Полтава), історика – В. Пащенко (Полтава), медика – Л. Дубової (Полтава), педагогів – Н. Білик, Л. Гоженко, М. Гриньової, К. Гуза, В. Ільченко, Н. Карапузової, М. Лебедика, П. Матвієнка (Полтава), С. Карпенчук (Рівне), О. Киричука, Б. Федоришина (Київ), А. Самодріна (Кременчук), психологів – І. Беха, Л. Бурлачука, О. Губенка, О. Губка, М. Дригус, А. Коняєвої, П. Лушина, С. Максименка, В. Москаленко, В. Моляко, Т. Пазюченко, В. Панка, Н. Побірченко, Е. Помиткіна, Л. Проколієнко, Ю. Трофімова, Г. Балла, М. Боришевського, В. Рибалка, В. Семиченко, М. Слюсаревського (Київ), Р. Білоус, О. Куца (Кременчук), Н. Гончарової, Ю. Калюжною, В. Колінька, М. Мельничук, К. Седих, І. Тітова, Т. Тітової, Т. Устименко, А. Харченко, Н. Чайкіної, Н. Юдіної, С. Яланської, Т. Яновської (Полтава), О. Дусавицького, О. Іванової, В. Кришталя, О. Лактіонова, Г. Середи (Харків), Н. Жигайло (Львів), І. Філіппової (Зубкової), В. Хомика (Луцьк), В. Ковальова (Чернівці), А. Фурмана (Тернопіль), А. Кленчу (Сизоненко), О. Чебикіна, (Одеса), Т. Яценко (Черкаси) та ін., а також за кордоном – у працях академіків або докторів, кандидатів наук І. Фастовець (Англія), філософів – Л. Буєвої (Росія), Б. Чендова (Болгарія), педагогів – М. Дароці (Угорщина), Е. Меттіні (Італія), М. Нікандрова, А. Остапенка, П. Підкасістого, А. Фролова, Ф. Ялалова (Росія), Г. Хілліга (Німеччина), психологів – М. Мутафової (Оракової) (Болгарія), О. Бодальова, М. Гамезо, М. Гарунова, Г. Дьяконова, Є. Клімова, О. Кріуліної, Б. Ломова, І. Домашенко, І. Кулагіної, О. Кушніра, В. Петровського, Л. Фрідмана (Росія) та ін. [3, с. 24].

Наукову основу дослідження персоналій в історії української психології складає запропонована ним методика історико-психологічного автопортрету фахівця [2; 10]. Дана методика, модифікована автором, передбачає вивчення життєвого шляху, наукового доробку вченого у сфері психології, дала можливість зібрати матеріали для написання цього матеріалу.

Завданнями даної статті є, по-перше, коротко проаналізувати багатовимірну теорію особистості; по-друге, подати життєвий шлях та науковий доробок професора В.Ф. Моргуна.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналізу багатовимірної теорії особистості В.Ф. Моргуна присвячено ряд досліджень, серед останніх із них доцільно виділити наступні. Доктор педагогічних наук А. О. Остапенко, який вважає себе учнем В.Ф. Моргуна, аналізуючи його багатовимірну концепцію та її прикладні аспекти, наголошує на широкому застосуванні методологічної ідеї багатовимірності. На думку А. О. Остапенка, дана концепція дає приклад прагнення до створення психолого-педагогічних моделей, на основі яких можна будувати повноцінну педагогічну практику, уникаючи категоричності думок та обмеженості трактувань [6, с. 72]. Як зазначає доктор психологічних наук В. В. Рибалка, універсальність, евристичність, продуктивність, прогностичність розробленої В. Ф. Моргуном моністичної теорії багатовимірного розвитку особистості є своєрідним феноменом вітчизняної наукової психології [7, с. 446]. Кандидат психологічних наук В. М. Заїка на основі багатовимірної теорії особистості обґрунтував і представив типологію життєвих криз людини, типологію ініціальних тенденцій трансформації особистості в ході подолання кризових станів людини, систему обрядів та ритуалів у давніх культурах як засобу психопрофілактики кризових періодів та станів у розвитку особистості [1, с. 29].

Виклад основного матеріалу дослідження. 23 березня 2017 року виповнилося 70 років Володимирі Федоровичу Моргуну – кандидату психологічних наук, професору, завідувачу кафедри психології Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка 1980-2012 років, члену редколегій журналів «Постметодика», «Імідж сучасного педагога», «Естетика і етика педагогічної дії», «Психологія і особистість», почесному професору Всесвітньої науково-освітньої академії (Болгарія), члену ради Товариства психологів України і співзасновнику його Полтавського обласного осередку, члену правління Міжнародної та Української асоціацій Антона Макаренка, члену Полтавського відділення «Асоціації політичних психологів України» (2002), «Екологічної ради Полтавщини» (2008), Полтавського обласного відділення «Всеукраїнського об'єднання ветеранів» (2015), почесному члену та представникові регіонального відділення «Всеукраїнської психодіагностичної асоціації» в Полтавській обл. (2016).

Народився В.Ф. Моргун 23 березня 1947 року в м. Сталіно (тепер Донецьк), але дитинство пройшло на двох хуторах Красноармійського (тепер Покровського) району Донеччини – Омелянівка, де жили дідусь Олізар та бабуся Векла (батьки мами Олександри), та Іванівка, де

мешкали дідусь Трохим і бабуся Векла (батьки тата Федора). Предки Володимира Федоровича – з майстрових селян. Сімейні легенди донесли відомості про те, що вони козацького роду, Полтавського полку (коша). Коли Катерина II розігнала Запорізьку Січ, то його предки були виселені у Дике поле на Донеччині й заснували престольне село Родівку (Гродівку), від якого з часом відділилися чисельні хутори, зокрема й Омелянівка, а через кілометр й Іванівка.

По лінії батька двоюрідним дідом Володимира Федоровича був Мойко Феофіл Тимофійович, який служив на броненосці «Потьомкін» і брав участь у відомих революційних подіях, поневірявся на чужині, але повернувся до свого рідного Гришина, яке пізніше стало районним центром – Красноармійськом. По лінії мами мав прадіда Максима, який був чудовим майстром-краснодеревщиком. Різна шафа його роботи й досі прикрашає родинний будинок в Омелянівці. Дід по батькові – Трохим Остапович Моргун – і селянин, і плотник, і механізатор на току, одразу після Другої світової-ВВ війни у 1945-1946 рр. обирався головою колгоспу. Носив у носі німецьку кулю з Першої світової війни. Дід по матері – Олізар Максимович Безручко – безвідмовний колгоспний і кожного двору на хуторах округи висококваліфікований ветеринарний фельдшер. У Другу світову війну мобілізований у 1941, був командиром важкої самохідної артилерійської установки, декілька разів поранений, брав Берлін, учасник параду Перемоги на Червоній площі у Москві в 1945 році, кавалер трьох орденів бойового Червоного прапора, багатьох інших орденів і медалей. Їх дружини Векли (Фьокли) вихідці з російських родин, які переселилися з сусідніх областей Росії. Обидві мали золоті руки, оволоділи українською мовою, знали та чудово співали безліч українських та російських пісень [9, с. 220].

Родина батька (Федора Трохимовича) мала п'ятьох дітей – Галину, Марію (фронтону медсестру), Володимира – бойового військового офіцера, кавалера багатьох орденів, який закінчив свою кар'єру начальником пожежної служби м. Костянтинівка, Федора, Варвару (вчительку російської мови та літератури).

Родина мами мала трьох дочок – Олександрю, Галину (виховательку дитячого садочку) та Марію (вчительку математики).

Батько – Моргун Федір Трохимович (9.05.1924-7.07.2008) народився на хуторі Олександрівка Красноармійського району Донецької області. Опанував багато сільськогосподарських робіт, пережив німецьку окупацію, звільняв Україну від Донбасу до Карпат, на Дуклінському перевалі сержантом-мінометником був утретє поранений і комісований до нестройової служби. Після війни закінчив Дніпропетровський сільськогосподарський інститут, працював агрономом на Полтавщині, піднімав цілину в Кокчетавській, Павлодарській та Ціліноградській областях Північного Казахстану (1954-1965 рр.). пройшов шлях від директора радгоспу

«Толбухінський», першого секретаря Ленінського району Кокчетавської області, до другого секретаря Павлоградського обкому КП Казахстану і Начальника управління сільського господарства Цілинного краю (площа якого перевищувала площу сучасної України). Потім працював завідувачем сектору Сибіру та Алтайського краю сільгоспвідділі ЦК КПРС у Москві, першим заступником Голови Ради міністрів Киргизької РСР, а в 1973-1988 рр. обирався першим секретарем Полтавського обкому КПУ. Ф.Т. Моргун розглядався (разом із В.В. Щербицьким) як ймовірний кандидат у президенти України, що стало однією з причин призначення в 1988-1989 рр. головою Держкомітету СРСР із охорони природи («усунули на підвищення» міністром екології). У Москві за принципову позицію проти будівництва екологічно шкідливих і економічно надвитратних заводів білково-вітамінних концентратів із парафінів нафти був відправлений М. Горбачовим і М. Рижковим у відставку. На пенсії завершив та захистив у Тимирязівській академії докторську дисертацію присвячену ґрунтозахисту на Полтавщині, цикл науково-публіцистичних праць: «Безсмертна душа України», «Переорані покоління», «Селянин – світова душа», «Керівники держав, не бійтеся бути святими», «Куди йдеш, Україно?», «Сталінсько-гітлерівський геноцид українського народу: факти і наслідки», «Вибір України – порятунок природи і села», «Правда про кривду» (яка, на жаль, стала гостро актуальною сьогодні, під час наклепницької гібридної війни проти України) тощо.

Мати – Моргун Олександра Олізарівна (9.05.1925-19.10.1992), лікар-терапевт, чудова дружина, матір трьох дітей і бабуся шістьох онуків.

Моргун В.Ф. має двох менших сестер. Алла (1954 р.н.) – англійський філолог, живе у Москві, автор трьох збірок поезій. Має двох дітей і чотирьох онуків. Наталя (1960 р.н.) – російський філолог, живе в Полтаві, має чоловіка, двох синів і двох онуків.

Володимир Федорович має дружину Моргун (Ахметову) Зайтуну Камілівну, з якою познайомився на факультеті психології МДУ, вона також психолог, але кандидат біологічних наук. Син Максим – лікар-психіатр, психотерапевт, разом із дружиною Мариною (лор-лікарем) виховують онука Владіслава. Донька Анна Моргун разом із чоловіком Володимиром відкрили і працюють у невеличкій поліграфічній установі «Формат», виховує онука на ім'я Марко.

Моргун В.Ф. навчався у Полтавській загальноосвітній школі № 27 у Параски Якимівни Гайдаєнко, а закінчив СШ № 3 м. Цілинограда у 1965 році із золотою медаллю та кваліфікацією слюсаря-авторемонтника. Батько хотів, щоб він обрав сільськогосподарський ухил, але не заперечував проти фізико-математичного факультету Цілиноградського педагогічного, потім допомагав у переводі на біофак, а через рік – на психологічний факультет МДУ імені

М.В. Ломоносова у Москві, куди переїхала сім'я після ліквідації Цілинного краю.

За період навчання у школі брав участь у художній самодіяльності, танцював народні танці, зокрема – українські, співав у хорі, іноді – солістом, фотографував, грав у волейбол, баскетбол, футбол, займався легкою атлетикою – біг на середні дистанції, грав у шахи (2-й дорослий розряд). Студентом виконав III-й розряд зі спортивної гімнастики, опанував хокей із шайбою, лижі. Брав участь у студентському драмгуртку, керував факультетським комсомолом на 4-му курсі, брав активну участь у студентських будівельних загонах: Москва, Кошалін (Польща), Сахалін, Підмосков'є, Бранденбург-Магдебург (Східна Німеччина).

Теми курсових на факультеті психології були присвячені наступним проблемам: на другому курсі – здібностям (керівник проф. О.І. Нікіфорова, учениця С.Л. Рубінштейна), на третьому – вибору професії (доц. Ю.В. Котелова, соратниця О.М. Леонтьєва), на четвертому та п'ятому курсах – співвідношенню інтелекту та якостей особистості (де отримав цікаву залежність: старшокласникам, що мали високий рівень інтелекту, ровесники приписували як характерну рису особистості – нескромність (!?)) (доц. О.С. Махлах, соратниця Л.І. Божович, О.О. Смірнова). Після закінчення МДУ імені М.В. Ломоносова у 1971 році, отримав розподіл на кафедру педагогічної психології та педагогіки факультету психології, де впродовж 1971-1980 рр. був асистентом, аспірантом, працював старшим викладачем.

Кандидатську дисертацію на тему: «Психологічні умови виховання пізнавального інтересу учнів до навчального предмету» (1979) готував під керівництвом тоді – професора, завідувача кафедрою педагогічної психології факультету психології МДУ імені М.В. Ломоносова, а тепер – академіка РАО Ніни Федорівни Талізінної, учениці П.Я. Гальперіна та О.М. Леонтьєва.

Із 1980 до 2012 року – завідувач кафедри психології Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. З 1982 року – доцент, а з 2001 року – професор вищевказаного навчального закладу.

Упродовж 1981-1992 рр. В.Ф. Моргун був керівником регіональних науково-прикладних проектів «Профорієнтація молоді на робітничі професії» на замовлення Полтавського турбомеханічного заводу (1981-1983 рр.), регіонального управління «Полтаванавтогазгеологія» (1984-1988 рр.) та Кременчуцького автомобільного заводу (1989-1992). У 1983-1985 рр. очолював українську частину міжнародного науково-прикладного проекту «Професійна орієнтація в середній школі як частина діяльності ВНЗ по формуванню свого контингенту» на замовлення Комісії ЮНЕСКО в Україні та Міністерства освіти України. Упродовж 1997-1998 рр. –

співвиконавець проекту «Роль міжнародних інституцій у формуванні сучасного економічного мислення в Україні» на замовлення німецького Фонду Еберта.

В.Ф. Моргун має патент на винахід: Моргун В.Ф., Гольденберг Ю.М., Дузенко В.М. Спосіб визначення невротичності, екстравертивності та рівня розвитку особистості: Деклараційний пакет на винахід. – (11) 30042 А. – (51) 6 А 61В 10/00. – 15.11.2000. – Бюл. № 6. Є автором, співавтором або редактором понад 300 праць, серед яких 9 монографій, 16 посібників, 5 збірок віршів (лідер університету за світовим індексом цитування Гірша – 12). Має напрацювання з таких напрямків, як вікова психологія; військова психологія; глибинна психологія; викладання психології, підготовка психологів; педагогічна психологія; диференціальна психологія; екологічна психологія; економічна психологія; психологія особистості; етнічна та національна психологія; історія психології та педагогіки; конфліктологія; кримінальна психологія; медична психологія; психодіагностика; мотивація кохання; мотивація навчання; практична психологія; профорієнтація; психологія вчителя, викладача, педагогічної освіти; психологія гри; психологія комп'ютеризації; релігійна психологія; соціальна психологія, політична психологія, психологія спілкування. Крім того, вчений є автором літературної збірок поезій, зокрема, «Дотики душі» (2007), «Октава кохання» (2011), «Поетична психологія та психологічна поезія» (2014), «Україна: Майдан чи... ешафот?» (2017). Працює над докторською дисертацією, яка присвячена проблемі розробки багатовимірної теорії особистості та її застосувань.

Поряд із усім вищезазначеним В.Ф. Моргун є засновником наукової школи кафедри психології психолого-педагогічного факультету ПНПУ імені В.Г. Короленка – «Психологія багатовимірної особистості». Якщо за точку відліку взяти публікацію її лідера, де вперше була викладена концепція багатовимірної особистості, то «роком заснування» школи є 1984 рік [4; 5]. Науковий напрям школи визначає розробка загальної наукової теми кафедри психології: проблема періодизації розвитку особистості в ході життя.

Головні здобутки розроблюваних тем:

– створена *багатовимірною теорією особистості*, структуру якої складають п'ять інваріантів: 1) просторово-часові орієнтації; 2) потребо-вольові емоційні переживання; 3) змістовні спрямованості особистості; 4) рівні опанування досвідом; 5) форми реалізації діяльності;

– розроблені *методики психодіагностики особистості*: опитувальник реального, бажаного і фантастичного бюджетів часу людини; багатовимірний аналіз вільних словесних асоціацій; аналіз досягнень людини для профілювання та профорієнтації; полімотивації учнів; мотивації кохання; експертної співбесіди з абітурієнтами; історико-психологічний портрет фахівця тощо;

– визначено *п'ять типів інтеграції та диференціації (інтедиції) навчання*: темпова, емоційна, профільна, рівнева, формодіяльна;

– досліджена *динаміка полімотивації школярів з I до XI класу*: встановлено драматичне падіння навчальної мотивації з першого на 10 (останнє) місце після четвертого класу і трудової мотивації, що стає провідною у V-VI кл., але, на жаль, опускається на 5-6 місця до випуску; водночас, гра зберігає потужну спонукальну силу протягом усіх років навчання;

– запропоновано *сім критеріїв кохання*: «кристалізації» (за Стендалем); «Ромео і Джульєтти» (за В. Шекспіром); «дивитися в один бік» (за А. де Сент-Екзюпері); «самовідречення» (за біблійним царем Соломоном); «перевтілення душ» (за Ведами); «терпіння і терпимості» (за Е. Рязановим); «продовження роду»;

– узагальнена *система вікової профорієнтації*: гармонійний розвиток задатків і здібностей немовлят; самообслуговуюча праця та ігрова профорієнтація дошкільників; суспільно-корисна праця, профосвіта і трудове навчання молодших школярів; політехнічна освіта (опанування технологіями), виробнича праця і профагітація у підлітковому віці; профконсультація (включаючи й експрес-формуочу діагностику здібностей), профільне навчання, профпідбір і профкваліфікація старшокласників; профвідбір, професійна освіта і профадаптація юнацтва; підвищення кваліфікації, перекваліфікація і реорієнтація у зрілому віці тощо.

Під керівництвом В.Ф. Моргуна захистили кандидатські дисертації: А.О. Чунаєв, В.В. Колинко, Л.І. Дубова, Н.О. Чайкіна, А.С. Харченко, Н.О. Гончарова, Р.М. Білоус, О.С. Куц. Отримали неформальні консультації аспіранти і здобувачі докторських та кандидатських ступенів: А.М. Бойко, Л.І. Гоженко, В.Р. Ільченко, Ю.І. Калюжна, М.П. Лебедик, К.В. Седих, Т.А. Устименко, В.В. Шевчук (Колодочка), Н.О. Юдіна, С.П. Яланська, Т.А. Яновська (Полтава), Н.І. Жигайло (Львів), І.Ю. Філіппова (Зубкова) (Луцьк), А.П. Коняєва, Т.М. Траверсе, І.І. Юрас (Київ), М.Є. Мутафова (Оракова) (Благоєвград, Болгарія), Н.Ю. Ткачова (Белгород), І.В. Фастовець (Chapell Hill, USA), Н.І. Юдашина (Москва) та ін. [8; 9, с. 247].

Під час роботи на посаді завідувача кафедри психології Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка розкрилися й організаторські здібності Володимира Федоровича. Під його керівництвом був сформований творчий і дружній колектив викладачів-психологів.

Має нагороди, серед яких: *державна* – почесне звання «Заслужений працівник освіти України» (2014); *відомчі* Міністерства освіти і науки України: нагрудний знак – «За наукові та освітні досягнення» (2017), знак «А.С. Макаренко» (2007), нагрудний значок «Відмінник народної освіти» (1984); ПНПУ імені В.Г. Короленка –

медаль «За особистий вагомий внесок у розбудову університету» (2014); *громадських об'єднань та організацій*: Міжнародного проекту «Україна й українці – цвіт нації, гордість країни» – орден «Патріот України» (2016); Міжнародної академії освіти і науки та Міжнародного форуму «Сучасний стан освіти і науки в Україні. Стратегія розвитку» – медаль «За заслуги в галузі освіти і науки» (2016); Міжрегіональної суспільної організації педагогічної громадськості – «Медаль А.С.Макаренка за педагогічну звитягу» (2007).

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, по-перше, багатовимірна теорія особистості, виходячи з системо-діяльнісної парадигми, зробила вагомий крок у напрямку побудови цілісної структури особистості.

По-друге, життєвий шлях В.Ф.Моргуну є багатовимірним прикладом служіння і відданості Україні, колективам, у яких йому довелося працювати, власній родині, принаймні з п'яти поколінь (від дідусів, бабусь до онуків), і самому собі як особистості професійного науковця і викладача-психолога.

Отримані результати дозволяють надати наступні *рекомендації*: в наукових пошуках враховувати евристичні надбання багатовимірної теорії особистості; в практиці освіти, менеджменту, політики спиратися на інваріанти і параметри її структури, розроблені методики психодіагностики і корекції.

Р.С. Автору даної теорії, ювілярові В.Ф. Моргуну, засвідчуємо від усього професорсько-викладацького та студентського складу ПНПУ імені В.Г. Короленка найсердечнішу шану і повагу. Зичимо ще багато років бути натхненим сячем на психолого-педагогічній ниві, з успіхом втілювати в життя свої благородні задуми і мрії. Бажаємо міцного здоров'я, довгих років успішної праці, всіляких гараздів та родинного щастя.

Список використаних джерел

1. Заїка В. М. Типологія життєвих криз та ініціальних тенденцій трансформації людини на основі багатовимірної теорії особистості / В. М. Заїка, В. Ф. Моргун // Психологія і особистість. – 2016. – № 2 (10). – Ч. 2. – С. 29–44.
2. Колодочка В. В. Історико-психологічний портрет фахівця. Методичні матеріали та рекомендації / В.В. Колодочка, В.Ф. Моргун. – Полтава : ПДПУ, 2006. – 50 с.
3. Моргун В.Ф. Багатовимірна теорія особистості про світогляд людини в контексті інваріанту просторово-часових орієнтацій / В.Ф. Моргун // Психологія і особистість. – 2015. – № 2 (8). – Ч. 1. – С. 23–44.
4. Моргун В.Ф. Концепція багатовимірного розвитку особистості та її застосування / В.Ф. Моргун // Філософська і соціологічна думка. – 1992. – № 2. – С. 27–40

5. Моргун В.Ф. Многомерная монистическая концепция развития личности // Психологические проблемы индивидуальности / В.Ф. Моргун; под ред. Б.Ф. Ломова. – М., 1984. – Вып. 2. – С. 24–28.

6. Остапенко А.А. Монистическая концепция многомерного развития личности / А.А. Остапенко // Школьные технологии. – 2007. – № 3. – С.59 – 72.

7. Рыбалка В.В. Монистическая теория многомерного развития личности в трудах В. Ф. Моргуна // Теории личности в отечественной философии, психологии и педагогике / В. В. Рыбалка. – Житомир : Изд-во ЖГУ им. И. Франко, 2015 – С. 432–448.

8. Седих К.В. Здобутки кафедри психології Полтавського педагогічного університету в психозойську еру людства / К.В. Седих, В.Ф. Моргун // Психологія і особистість. – К. – Полтава, 2014. – № 1. – С. 5-30.

9. Шевчук В.В. Історико-культурні передумови становлення Полтавської психологічної школи у XVIII-XX століттях / В.В. Шевчук, М.-Л.А. Чепа. – К. : Видавничий дім «Слово», 2015. – 256 с.

10. Шевчук В.В. Методики дослідження наукових кіл та напрямків у психології / В.В. Шевчук // Навчально-методичні проблеми розробки сценаріїв реалізації конструктивних функцій етнокультури в інформаційному суспільстві: посібник / М.-Л.А. Чепа, М.І. Савіна, С.Є. Солодчук [та ін.]; за редакцією Чепи М.-Л.А. – К. : Педагогічна думка, 2015. – С. 5–15.

V. Shevchuk

SCIENTIFIC SCHOOL OF MULTIDIMENSIONAL THEORY OF PERSONALITY: ON PROFESSOR'S V. MORGUN 70-YEAR JUBILEE

The article deals with the life and career of Vladimir Morgun – candidate of psychological sciences, professor. A scientist known for his numerous works in the field of personality psychology, developmental and educational psychology. Quite significant is his contribution to the study of psycho-pedagogical heritage of A.S. Makarenko. V. Morgun focuses on such research areas as theoretical and applied problems of personality psychology, developmental, educational and social psychology, motivation and creative thinking in students, psychological support of career designing, psychological conditions of pedagogical reflection, personal development of ethnos and culture, teens' delinquent behavior, empathy and attraction in a system «teacher – student», love motivation, motivation of socio-political activity of young people.

Keywords: *multidimensional theory of personality, scientific contributions of V.F. Morgun, Ukrainian history of psychology and pedagogy.*

Надійшла до редакції 25.04.2017 р.